

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ І ГАЛУЗЕВИХ КОМПЛЕКСІВ

УДК 336.77.(477)

Т.В. Безбородова

кандидат економічних наук
Класичний приватний університет

СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В ПОСТКРИЗОВОМУ ПЕРІОДІ

Проаналізовано стан системи банківського кредитування в Україні, визначено основні проблеми, пов'язані зі сферою банківського кредитування в посткризових умовах господарювання та запропоновано заходи щодо підвищення ефективності банківського кредитування.

Ключові слова: кредитування, заборгованість, кредит, кредитний портфель, кредитні ресурси, світова економічна криза.

I. Вступ

Характерною рисою світової фінансової системи стає забезпечення розвитку вітчизняної банківської системи, що визначається насамперед розвитком кредитного ринку.

На сучасному етапі економічного розвитку одним із важливих шляхів виходу України з кризового стану є вдосконалення та подальший розвиток банківського кредитування. Підвищення ефективності банківського сектора країни – одна з актуальних і складних проблем, що існують на сьогодні. Адже зараз банківські установи дещо уповільнили свою діяльність на ринку кредитування, що є безумовним наслідком світової економічної кризи, яка похитнула економіку не тільки нашої держави.

З початком фінансової кризи внаслідок неповернення великої кількості кредитів, зменшення тимчасово вільних коштів банків, введення обмежень на кредитування, зростання вартості кредитних ресурсів спостерігалось уповільнення темпів видачі кредитів.

Незважаючи на кризову ситуацію, що склалася на внутрішньому й зовнішньому фінансовому ринках, ринок банківських кредитів є одним із найдинамічніших сегментів банківського ринку України.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати стан та основні проблеми системи банківського кредитування в Україні в посткризових умовах господарювання й запропонувати заходи щодо підвищення ефективності банківського кредитування.

III. Результати

Сучасна модель банківського ринку в Україні має певні особливості, серед яких є

переважно депозитна модель фінансування, значні регіональні дисбаланси. Наслідками такої ситуації є низька ефективність, високі ризики та тиск на ціну для кінцевого позичальника.

Позитивна динаміка кредитування є одним із найважливіших елементів зростання купівельної спроможності й економічного процвітання країни. З початку рецесії загальний обсяг заборгованості за кредитами знижувався через посилення умов видачі нових позик і зменшення попиту на них.

Протягом 2009–2010 рр. вітчизняна банківська система накопичила значний обсяг проблемної заборгованості, обсяги якої, за даними НБУ, становлять близько 12% від кредитного портфеля. Реальні ж обсяги, за різними експертними оцінками, становлять від 35% до 55% сукупного кредитного портфеля. Більша частина негативно класифікованих кредитів припала на великі та найбільші банки, які до 2008 р. значно наростили портфель роздрібного кредитування.

Вже на початку другого кварталу 2010 р. почали виявлятися ознаки відновлення довіри населення до вітчизняних банків, зокрема, громадяни почали більше залишати коштів на депозитних рахунках. За підсумками року, приріст депозитів населення становив майже 40 млрд грн. Минулий рік характеризувався стійким зниженням депозитних ставок [4].

Протягом 2010 р. найбільш суттєво знизили ставки десять найбільших за розмірами активів банків України. Зокрема, закладами терміном на один рік у національній валюті вони пропонували не більше ніж 11–12% річних. У цілому обсяг кредитного портфеля за рік збільшився на 7,9% (або на 37,9 млрд грн), і становить 520,1 млрд грн.

Однак разом з тим якість кредитів все ще залишається дуже низькою. Основними об'єктами кредитування стають або торговельні операції, або оборотні кошти підприємств. На реальний сектор припадає всього-на-всього близько п'ятої частини сукупного кредитного портфеля системи банків. У 2010 р. рівень довіри в банківській сфері почав підвищуватися, що підготувало ґрунт для відновлення банківського кредитування та зробило більш доступними позики. Проте темпи зростання показників видачі кредитів відносно невисокі, що зумовлено переважно темпами відновлення економіки [5].

У цілому по банківській системі видачі нових кредитів все ще залишаються істотно нижчими за обсяги погашення старих боргів. Лише близько півсотні банків протягом 2010 р. збільшили загальний портфель позик населення на 4 млрд грн, тоді як в інших банківських установах заборгованість фізичних осіб скоротилася на 32 млрд грн. Зменшення заборгованості клієнтів пов'язане з добровільним погашенням, стягненням, продажем і списанням поганих боргів [1].

На думку експертів, на сьогодні в банківській системі спостерігається надлишок ліквідності. Як наслідок, банки готові кредитувати населення, щоб грошові кошти, за якими сплачуються відсотки за депозитами, "не простоявали". Позичальники почали діяти більш раціонально при розгляді питання про отримання кредиту. Фінансова криза справила значний вплив на поведінку споживача кредитних ресурсів щодо використання кредитних продуктів: позичальники дуже бояться потрапити в залежність від банку. Тепер кожне рішення щодо кредитів дуже ретельно обмірковується.

За результатами маркетингових досліджень, основними бар'єрами використання кредитів потенційні споживачі називають відсутність можливості платити за кредитом (близько 27% респондентів), побоювання, що банк змінить умови кредитування в односторонньому порядку (більше ніж 16%), а також боязнь кредитів через їх складність (близько 9%) [6].

Підсумки діяльності банківської системи України у I півріччі 2012 р. засвідчили деякі позитивні зрушення. Водночас залишається суттєва кількість параметрів, за якими українські банки виглядають скромніше, ніж до початку економічної кризи 2008–2009 рр. Можливості зростання наявні, проте залишаються обмеженими. Темпи посткризового відновлення банківського сектора залишаються повільними. Наразі спостерігається відчутна питома вага проблемних кредитів та уповільнення нарощення обсягу нових кредитів. У першій половині 2012 р. не відбулося зростання відсоткових ставок за кредитами, а навіть мало місце незначне їх

зменшення. За підсумками I півріччя 2012 р. юридичним особам було надано нових кредитів на 589,4 млрд грн. Показник на 5,2% більше ніж за аналогічний період минулого року. Обсяг нових кредитів, наданих населенню, упродовж січня – червня 2012 р. був несуттєвим (44,1 млрд грн) і є нижчим за аналогічний показник за I півріччя минулого року (45,8 млрд грн). Проте суттєвого зниження обсягів кредитування населення не відбулось. Станом на 01.07.2012 р. прострочена заборгованість за кредитами (75,65 млрд грн) становить 9,09% загального кредитного портфеля банківської системи і на 145% покривається сформованими резервами (на початок 2012 р. – 150%). Якщо сумнівні й безнадійні кредити на початок 2012 р. формували 14,7% загального кредитного портфеля, то на початок квітня – вже 14,85%. Співвідношення обсягу сумнівних і безнадійних кредитів (без урахування сформованих резервів) до капіталу станом на 1 квітня поточного року становило 26,9% (25,76% – на початок 2012 р. та 29,17% – на початок 2011 р.). Тривалий час зберігається тенденція до зменшення питомої ваги довгострокових кредитів з одночасним збільшенням питомої ваги короткострокового кредитування. Це є свідченням невпевненості банківської системи у рівні своєї захищеності до майбутніх ризиків, у тому числі політичних. Рівень негативної класифікованої заборгованості знижується, що позитивно впливає на фінансовий результат роботи банківської системи: якщо наприкінці 2011 р. співвідношення витрат на формування резервів до загальних доходів банків зменшилось і становило 26%, то на 1 липня 2012 р. показник становив уже 18%.

Банківська система України протягом 2012 року продовжує характеризуватися низьким рівнем кредитування, що пов'язано з досить високими вимогами до потенційних позичальників, а також погіршенням кон'юнктури основних промислових ринків, що компенсується активністю банків у розміщенні коштів в ОВДП, міжбанківських кредитах та інших альтернативних активах.

Залишки коштів фізичних осіб на рахунках банків України протягом дев'яти місяців 2012 р. збільшилися на 14,0%. Зростання обсягів залучених банками коштів від фізичних осіб поряд зі збільшенням частки строкових коштів у зобов'язаннях зумовлено високими відсотковими ставками. З одного боку, цей факт свідчить про поступове відновлення довіри населення до банків, з іншого – ресурс, залучений від фізичних осіб, є дорогим і, на тлі відсутності активного кредитування, скорочує чистий відсотковий дохід банків. Досить високою залишається частка коштів до запитання (33,9%) та депозитів на термін до одного року (31,6%). На

думку НРА "Рюрик", переважання коротко-строкових депозитів, разом з можливістю дострокового зняття вкладником коштів, робить ресурсну базу, яка сформована за рахунок залучених коштів, нестабільною і стримує видачу банками довгострокових кредитів для розвитку економіки України.

На відміну від негативних результатів 2009–2011 рр. (збиток за 2009 р. становив 38 450 млн грн, за 2010 р. – 13 027 млн грн, за 2011 р. – 7708 млн грн), за дев'ять місяців 2012 р. банківська система України продемонструвала позитивний фінансовий результат, рівний +2775 млн грн (за результатами дев'яти місяців 2011 р. фінансовий результат становив "мінус" 5641 млн грн). Поступовий вихід на прибуткову діяльність пов'язаний із завершенням формування банками резервів під проблемну заборгованість. За результатами дев'яти місяців 2012 р. найбільш збитковим банком був "VAB Bank" ("мінус" 378,9 млн грн), найбільш прибутковим – ПриватБанк (991,2 млн грн). Відсотковий дохід за результатами дев'яти місяців 2012 р. становить 88 377 млрд грн, що на 5384 млн грн більше ніж за аналогічний період 2011 р., та на 3638 млн грн більше ніж за дев'ять місяців 2010 р.

За результатами проведеного аналізу кредитних рейтингів банків України, аналітичним департаментом НРА "Рюрик" встановлено, що станом на кінець III кварталу 2012 р. тільки 57,1% загальної кількості банків мали довгострокові кредитні рейтинги позичальників. Незважаючи на можливість отримання додаткових конкурентних переваг, переважна кількість невеликих банків (IV група за класифікацією НБУ) не використовують кредитний рейтинг як інструмент підтвердження фінансової репутації позичальника, розширення джерел та інструментів запозичення, зниження вартості їх обслуговування (тільки 41,9% банків IV групи мають довгострокові кредитні рейтинги). Переважна більшість кредитних рейтингів банків України визначена на рівні uaBBB (59,9% загальної кількості).

IV. Висновки

Серед основних проблем функціонування ринку банківського кредитування можна виділити такі: нестача в Україні вільних довгострокових фінансових ресурсів і пошук інвесторів, обмежена кількість спеціалізованих банків, недосконалість правової бази стосовно банківського кредитування, обмежений платоспроможний попит, нестійкість національної валюти, високий рівень кредитних ставок, відсутність розвинутого ринку цінних паперів.

Проаналізувавши стан та проблеми системи банківського кредитування в Україні, можна запропонувати такі заходи щодо під-

вищення ефективності банківського кредитування:

1. Орієнтацію, у т.ч. через механізми регулювання і нагляду, спрямування мобілізованих банками фінансових ресурсів на потреби внутрішнього виробництва і внутрішнього ринку, зменшення критичної залежності від зовнішніх факторів (кон'юнктури на світових товарних і фінансових ринках).

2. Розробку механізмів поетапного зменшення доларизації вітчизняної економіки, нормативно-правову заборону кредитування населення та підприємств, які не мають валютних доходів, в іноземній валюті (крім потреб на лікування та навчання за кордоном).

3. Обмеження сегментів діяльності банків за участю іноземного капіталу.

4. Законодавче обмеження рівня валового зовнішнього боргу України.

5. Створення інфраструктури ринку проблемних активів.

6. Перехід системи банківського регулювання до зростання ролі якісних, а не кількісних показників у процесі нагляду, зокрема шляхом більш активного використання показників адекватності банківського капіталу;

7. Забезпечення державою рівних конкурентних умов для всіх учасників фінансового ринку.

8. Створення належної законодавчої бази, визначення принципів засад, які мають бути покладені в основу правового регулювання банківського кредитування. Повернення довіри до банківської системи в цілому. Висвітлення та інформаційна підтримка шляхів розвитку банківського кредитування в Україні.

Список використаної літератури

1. Амелін М.Г. Перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні / М.Г. Амелін // Наука і вища освіта: тези доповідей учасників XVII Міжнародної наукової конференції молодих науковців, (м. Запоріжжя 9–10 квітня 2009 р.): у 4 т. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – Т. 1. – С. 199–200.
2. Вітлінський В. Концепція стратегії кредитного ризику / В. Вітлінський Я. Наконечний, О. Пернарівський // Банківська справа. – 2000. – № 1. – С. 13–16.
3. Луценко А. Деякі аспекти правового регулювання кредитування в Україні / А. Луценко // Економіка України. – 2008. – № 5. – С. 37–42.
4. Островерхова Т.С. Стан, проблеми та перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні / Т.С. Островерхова // Соціально-економічна політика держави в умовах трансформаційних змін: макрота мікроекономічні аспекти: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 12 квітня 2011 р.) – Полтава: РВВ ПДАА, 2011. – С. 30–32.

5. Процентні ставки на міжбанківському ринку // Бюлетень Національного банку України. – 2010. – № 10. – С. 42
6. Шемшученко Г.Ю. Банківський кредит у системі кредитних відносин / Г.Ю. Шем-

шученко // Держава і право : збірник наукових праць. Серія: Юридичні і політичні науки. – К. : НАН України, 2008. – Вип. 10. – С. 316–325.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2013.

Безбородова Т.В. Состояние банковского кредитования в Украине в посткризисном периоде

Проанализировано состояние системы банковского кредитования в Украине, определены основные проблемы, связанные со сферой банковского кредитования в посткризисных условиях хозяйствования и предложены мероприятия по повышению эффективности банковского кредитования.

Ключовые слова: кредитование, задолженность, кредит, кредитный портфель, кредитные ресурсы, мировой экономический кризис.

Bezborodova T. Condition of bank crediting in Ukraine in the post-crisis period

The state of bank crediting in Ukraine, the main problems of bank crediting in the post-crisis economic conditions have been considered. The measures of improving of the bank crediting system have been defined.

Key words: crediting, debts, loan, loan portfolio, credit resources, the global economic crisis.